

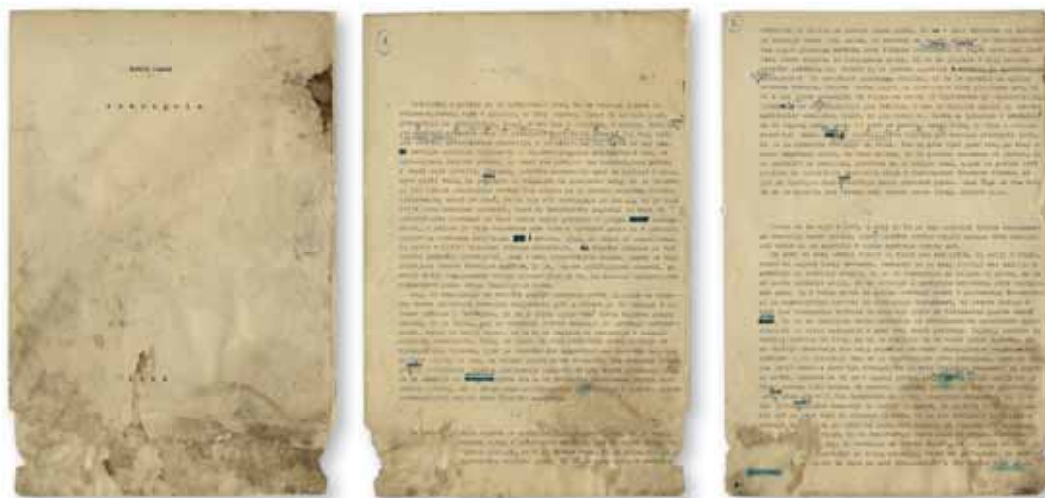
Dr. Urška Perenič | Univerza v Ljubljani,
Filozofska fakulteta, Inštitut za kulturno zgodovino ZRC SAZU

“... Da bo treba pisati in pričevati”,
ste rekli tistega dne pred božičem ...¹

K tipkopisu Borisa Pahorja

Pred nami je drobec iz zapuščine slovenskega tržaškega pisatelja Borisa Pahorja (1913–2022), ki je svojo dolgo, več kot stoletje trajajočo življenjsko pot sklenil lansko pomlad, konec maja, na svojem domu na Kontovelski rebri, od koder je lep razgled na njegovo ljubljeno mesto v zalivu. Točneje, izjemno dragocen drobec, in sicer tipkopis pisateljevega, tudi po moji presoji najboljšega ter tako v tujini kakor na Slovenskem najbolj poznane teksta *Nekropola*, ki nosi letnico 1966, medtem ko je tiskana izdaja romana iz leta 1967. Kakor je razvidno s fotografije, pa tipkopis vsebuje avtorjeve rokopisne popravke v indigo oz. modri barvi, zaradi česar bi Borisa Pahorja, ki je praktično samo še tipkal, lahko umestili na mejo med rokopisno in tipkopisno kulturo, na skrajni rob rokopisne civilizacije. – To potrjujejo tudi številna pisma, dopisnice, razglednice in voščilnice prav tako številnih pisateljevih dopisnikov in dopisnic, ki predstavljajo ob tipkopisih njegovih del sicer najzajetnejši del literarne zapuščine; tehtnica se namreč, kar zadeva obliko, nagiba v prid tipkopisja. – Morda pa bi lahko celo rekli, da je to, kar imamo pred seboj, nekakšen novodobni rokopis.

Kakor mi je povedal skrbnik Rokopisne zbirke Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK), Marijan Rupert, je gradivo, katerega drobec imamo priliko videti na naslovnici, k njim prispelo v zgodnji pomladi leta 2014, točneje, 12. marca. Močno poškodovan rokopis *Nekropole* se je skupaj s tipkopisno-rokopisno različico še enega Pahorjevega romana *Sopad s pomladjo* (1978) – v njem je popisal svoje bivanje v sanatoriju v bližini Pariza, kjer se je s pomočjo ljubezni bolničarke Arlette znova povrnil v življenje – v zapuščini Srečka

PAHOR, Boris (Iz osebne arhiva). I. Dela, I.2 *Nekropola*. Tipkopis romana. Inv. št. 21/201[4]).Hrani NUK.

¹ Urška Perenič: Zadnje pismo Borisu Pahorju. 16. 6. 2022. <https://n1.info.si/novice/mnenja/zadnje-pismo-borisu-pahorju/>.

Zadnje srečanje Borisa Pahorja in Urške Perenič, julij 2020, Trst. Vir: osebni arhiv Urške Perenič.

Kosovela na domačiji v Tomaju. To pa pod streho vrtne lope oz. kurnika ob hiši, katerega kritina je bila takó načeta, tako da sta dež in vlaga na papirju naredila svoje. Seveda so v NUK oba tipkopisa (z avtorjevimi lastnoročnimi popravki) skrbno restavrirali – za večne čase!

Boris Pahor je tipkopisa obeh del, ki se uvrščata med vrhunce njegove umetniške proze, v hrambo zaupal Kosovelovi sestri Tončki Kosovel v dobi, ko je imel prepoved vstopa v Jugoslavijo. To si je »prislužil« z izdajo brošure *Edvard Kocbek: Pričevalec našega časa* (1975), čeprav je bil slovenskim oblastem trn v peti že od šestdesetih let, ko je začel izdajati revijo *Zaliv* (1966), ki pa med drugim dokazuje, da se je »slovenska pomlad« začela rojevati mnogo pred znamenito 57. številko *Nove revije* (z nacionalnim programom).

Na naslovnici vidimo začetek taboriščnega romana *Nekropola*, ki se začne z obiskom pripovedovalca – ta pa je brezprizivno avtorski – nekdanjega koncentracijskega taborišča Natzweiler-Struthof, tovarne smrti, ki se je bila medtem spremenila v spominski park, poln turistov. Nato pa nas skozi spomin(jan)i)e kot vrtinec potegne v globine doživete in izkušene preteklosti. Ki naj se ne ponovi ...

A da bi se ne ponovila, potem je treba o tem seveda govoriti, to trmasto ponavljati in pomniti.

Oktobra 2022 smo na Inštitutu za kulturno zgodovino Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti začeli projekt *Književna republika Borisa Pahorja* (J6-4619), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in vodim Urška Perenič. Projekt si je med drugim kot pomembno nalogo zadal urediti obsežno pisateljevo zapuščino, ki jo je v zadnjih desetih letih sam oddajal NUK, jo primerno znanstveno obdelati ter v doglednem narediti dostopno tako za znanstveno-strokovno kot splošno javnost.

In s tem izpolniti tudi obljubo, ki sem jo tudi osebno dala dragemu pisatelju ob priložnosti najinega zadnjega srečanja decembra 2021, da bomo namreč o vsem tem, o čemer je on govoril in pisal, enako trmasto in vztrajno pisali in govorili tudi mi.

V Ljubljani, 20. marca 2023